

Kappingin fyri bakka

– Ein drúgv mótbrekka! Soleiðis lýsir stjórin í einastu privatu elveitingarfyrirøku í Føroyum, Jóhan í Niðristovu, seinastu 10 árin saman við SEV

Gunnar Skúvadal

Tað er ein margháttlig støða. Tín størsti og týðningarmesti samstarvspartnari, sum tú ikki kanst vera fyrriuttan, er samstundis tín størsti kappingarneyti. Smápartafelagið Vindrøkt (áður Røkt) í Vestmanna hevur í mangar mátar gingið undan, tí teir blivu til áðrenn lógarverkið, sum í dag regulerar økið, bleiv til.

Men tíggju ár eftir, at einasti privati veitarin á føroyska elkervinum fór undir sítt virkseimið, er kappingin um at veita føroysku brúkarunum biligari og grønnari elmegi ikki komin eitt fet longri fram. Kanska tvørturímóti. Gamaní eru lógarbroytingar framdar, og fleiri veitarar eru undangóðkendir, men í teimum útbjóðingunum, sum hava verið, hevur SEV drigið longra stráðið. Og so er nærliggjandi at spyrja, um talan er um javna og rættvísa kapping.

Vónleys støða

Hann sigur tað ikki beinleiðis, tá eg spyrji, men eygnabráðið sigur tað. Eitt mark er fyri, hvussu nógvur kreftir tú orkar at brúka ímóti einum, sum er nógv sterkari enn tú. Og kanska verður avgerðin, sum Jarðfeingi í næstum tekur um, hvør skal byggja Vindorkulundina oman fyri Havnina, í veruleikanum mønustingurin hjá smápartafelagnum Vindrøkt. Tí hetta er eisini árið, tá 10 ára langi sáttmálin millum Vindrøkt og SEV fer úr gildi.

Sáttmálin sum sigur, at SEV skal keypa streym, sum vindmyllurnar omanfyri Vestmanna framleiða, frá Vindrøkt. Og sum Vindrøkt sambært stjóranum fekk mest sum av tilvild.

– Teir vóru hvørki til at høgga ella stinga í. Ongin skuldi selja SEV streym og so slett ikki, tá talan var um vindmegi. Tíðin var ikki búgvín, var ein umbering, minnst Jóhan í Niðristovu. Tað var eitt øgiligt togtogari, men at enda segði táverandi landsstýrismaður við orkumálum, Eyðun Eltør, at nú var nóg mikið, og so glapp. SEV og Røkt gjørdur sáttmála um, at SEV skuldi taka ímóti orkunum, sum myllurnar hjá Vindrøkt framleiða.

Men stjórin í Vindrøkt stúrir fyri, at prísurin fyri kilowatt tíman nú verður trýstur so langt niður av ójovnu kappingini, at ein nýggjur sáttmáli um myllurnar á Mýrunum oman fyri Vestmanna verður virðisleysur fyri lítlu vindorkufyrirøkuna. Tí dagsprísurin er sambært tilboðnum hjá SEV um at byggja vindorkulund omanfyri Havnina 31,6 oyru fyri kw/t. Nærum 6 oyru biligari enn tilboðið hjá Vindrøkt.

– Og so kunnu vit eins væl takka fyri okkum. Tá er spælið liðugt, og tá hevur kappingin um at veita føroyingum grønan streym eisini fingið eitt skot fyri bógvín, sigur Jóhan í Niðristovu.

Jóhan í Niðristovu

Áttu at vart teir smáu

Hann kundi ynskt sær eina líknandi skipan innan elveiting, sum leingi hevur verið galdandi á teleøkinum. Ein skipan við sonevndari positivari diskriminering. Tá ásannaðu myndugleikarnir, at teir smáu veitararnir ongantíð móguleika høvdu at kappast, um teir ikki blivu vardir móti ójavnari kapping frá upprunaliga felagnum, sum í gjøgnum nógv ár hevði bygt sær eina munandi eginogn.

Men ongin slík verja er fyri smá feløg, sum vilja upp í part í kappingini um at veita føroyingum elorku. Og kanska júst tí er bert tann eini veitarin, sum kappast við SEV, men sum samstundis er tvungin at semjast við SEV, tí vørnan skal seljast gjøgnum netið hjá SEV.

– Fyri okkum hevur hetta higartil merkt, at vit hava brúkt yvir eina hálva millión krónur uppá at gera tilboð, sum vit í veruleikanum hava nógv verri móguleika fyri at

vinna, enn okkara argasti kappingarneyti, sigur Jóhan í Niðristovu.

Standa ikki einsamallir

Tað er ikki tí, at ongin trýr uppá teir.

Vindrøkt hevur megnað at knýta afturat sær samstarvspartnarar, sum hava drúgvur royndir og vita, hvussu tingini skulu gerast. Norska NTE (Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk), sum eigur og rekur sonevnd pump-to-storage verk í Noregi, er sinnað at byggja eitt slíkt verk í Føroyum, og hevur eisini víst áhuga at vera við sum íleggjararnar. Partafelagið Varðin í Gøtu, Framtak, Effo og Hoyvíksgarður eru allir við sum íleggjarar í seinasta tilboðnum um vindmyllulundina omanfyri Havnina. Og Eik, Útnorðurgrunnurin og Íleggjargrunnurin fyri Føroyar hava játtað at figgja.

Jóhan í Niðristovu heldur, at útbjóðingin í 2010 visir væl, hvørjum teir eru uppi ímóti. Vindrøkt var einasta felag sum lat inn tilboð, áðrenn freistin var úti. Men so longdi Elveitingareftirlitið freistina og broytti samstundis nakrar fortreytir, so Vindrøkt mátti gera ein part av arbeiðnum av nýggjum.

– Tá kendu vit okkum djúpt órættvíst viðfarnar, og úrslitið var stórar eykaútreiðslur fyri okkum, sigur Jóhan í Niðristovu

SEV framíhjárátt

Og søgan sær út til at endur-

taka seg. Í fjørsummar lat SEV inn umsókn um at byggja eina vindorkulund omanfyri Havnina. Tað kann SEV gera, uttan at nøkur útbjóðing frammanundan hevur verið. Men lógin krevur, at aðrir fáa sama móguleika sum SEV at bjóða uppá eina líknandi verkætlan, áðrenn myndugleikarnir geva nøkrum loyvi. Vindrøkt boðaði frá áhuga, og lat 17. desember inn eitt tilboð uppá at byggja eina líknandi vindorkulund. Men sama dag lat SEV eisini inn nýtt tilboð, og tað heldur Jóhan í Niðristovu er í stríð við andan í Elveitingarlógini.

– Orkupolitikkurin hjá landinum leggur greitt upp til, at onnur enn SEV skulu framleiða streym í Føroyum, fyri at tryggja kapping og gransking. Tá SEV nú letur inn eitt nýtt tilboð, so hevur SEV jú havt nógv betri stundir enn vit. Teir hava fyrst gjørt upprunaliga tilboðið, tá vit so melda okkum áhugaðar, fara teir í holt við at tillaga sítt tilboð, og tað er ikki jøvn og rættvís kapping, heldur Jóhan í Niðristovu.

Hann minnir á, at teir sum teir fyrstu fóru at framleiða elorku úr vindi í Føroyum á vinnuligum grundarlagi, júst tí SEV hevði valt vindin frá.

– SEV trúði ikki uppá vindorku, men tað gjørdur vit. Vit tóku váðan á okkum og hava prógvað, at tað ber til. Men tað hevur verið tungt, og er ikki blivið lættari við árunum.

– Eg skilji væl Vindrøkt

– Tað hevði verið rættast, um elveitingarøkið varð reguleað við skeivari diskriminering. Men Elveitingarlógin frá 2007 letur ikki upp fyri hesum møguleikanum.

Tað sigur Jóhan Dahl, sum er landsstýrismaður við ábyrgd av føroyska orkupolitikkinum. Hvi so er, heldur landsstýrismaðurin vera ein góður spurningur, sum hann tó ikki dugir at svara uppá.

Tá fjarskiftisøkið bleiv opið fyri kapping, og aðrir, smærri veitarar sluppu framat, bleiv lógarverkið tillagað soleiðis, at tað vardi teir smáu ímóti ójavnari kapping, sonevnd positiv ella skeiv diskriminering. Fjarskiftiseftirlitið hevði uppgávuna at síggja til, at smáu veitararnir ikki vórðu tiknir av fótum av lægri prísnum og herferðum við góðum tilboðum til brúkaran frá Føroya Tele.

Men ongin líknandi skipan hevur verið á orkuøkinum, og tey sum hava bjóðað seg fram at kappast við SEV hava tí í stóran mun samstundis verið bundin av SEV.

Ein arbeiðsbólkur situr, sum hevur til uppgávu at gera eina nýggja heildarætlan fyri, hvussu alt tað føroyska eløkið skal skipast. Arbeiðsbólkurin letur landsstýrismanninum álit í apríl, og tá fara tilmæli eisini at vera um, hvussu bygnaður og eigara-viðurskipti hjá SEV eiga at vera í framtíðini.

Landsstýrismaðurin sigur seg vilja arbeiða fyri, at kapping skal vera, eisini á eløkinum. Hann minnir tó á, at veitingartrygdin hevur sera stóran týðning tá vit tosa um el.

– Tí vil eg fyrst síggja álitid, sum eg fái frá arbeiðsbólkinum í apríl, áðrenn eg takið nøkur stig, sigur Jóhan Dahl.

Tað er Jarðfeingi sum umsitir orkuøkið fyri landsstýrismannin.

FAKTA:

- Elveitingarlógin, sum regulerar økið, kom í 2007
- Tá hevði Vindrøkt selt SEV streym í fleiri ár
- Í fjør bleiv lógin broytt, so øll kunnu bjóða sær til at gera vindorkuútbýggingar
- Eitt endamál við lógini er at tryggja kapping, gransking og at økið verður ment

